

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 21 hallituksen esityksen johdosta laeiksi kuulovammaisten ja näkövammaisten ammattikouluista annetun lain muuttamisesta sekä ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunta on päätöspöytäkirjan ottein 26 päivästä syyskuuta 1985 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 144.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina apulaisosastopäällikkö Heikki Mäenpää ja vt. vanhempi hallitussihteeri Erkki Norbäck opetusministeriöstä, ylitarkastaja Pekka Viljanen sosiaali- ja terveysministeriöstä, budjettineuvos Heikki Seppälä valtiovarainministeriöstä, ylitarkastaja Heikki Suopohja ammattikasvatushallituksesta, rehtori Seppo Klemola Kuulovammaisten ammattikoulusta, rehtori Jaana Aro ja apulaisrehtori Jouni Onnela Näkövammaisten ammattikoulusta, johtaja Kari Aholainen Alavuden ammatillisesta koulutuskeskuksesta, johtaja Erik Öhberg Perttulan ammatillisesta koulutuskeskuksesta, johtaja Lea Karelo Kuhankosken opetuskodista, opetusasiain sihteeri Taina Jussila Suomen Kaupunkiliitosta, apulaisosastopäällikkö Esko Toivonen Suomen Kunnallisiitosta edustaen samalla Finlands svenska kommunförbundia sekä varapuheenjohtaja Erkki Saari Nuorisolaitosten toimihenkilöt ry:stä.

Hallituksen esitys

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että kehitysvammaisten ammatillista koulutusta järjestävät valtion kehitysvammaisten erityishuollon toimintayksiköt — Alavuden ammatillinen koulutuskeskus, Perttulan ammatillinen koulutuskeskus ja Kuhankosken opetuskoti — siirrettäisiin sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta opetusministeriön hallinnonalalle.

Ehdotettu uudistus toteutettaisiin laajentamalla kuulovammaisten ja näkövammaisten ammattikouluista annetun lain soveltamisalaa myös kehitysvammaisten henkilöiden ammatillista koulutusta järjestäviä oppilaitoksia koskevaksi. Erityishuollon toimintayksiköistä muodostettaisiin valtion omistamia erityisammattikouluja, jotka antaisivat ammatillista koulutusta ja ammatilliseen koulutukseen valmentavaa opetusta kehitysvammaisille henkilöille.

Samalla hallituksen esityksessä ehdotetaan ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain soveltamisalan laajentamista siten, että laki koskisi valtion omistamia kuulovammaisten ja näkövammaisten ammattikouluja sekä kehitysvammaisten erityisammattikouluja. Tällöin oppilaan kotikunta osallistuisi myös näiden oppilaitosten käyttömenoihin.

Lait, jotka liittyvät vuoden 1986 tulo- ja menoarvioesitykseen, on tarkoitus saattaa voimaan 1 päivänä elokuuta 1986.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksen perusteluiden ja saaman- sa selvityksen perusteella valiokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Valiokunta toteaa, että lähes kaikki kuullut asiantuntijat ovat esittäneet epäilyjä ja tunteet pelkoa nyt ehdotettujen lainmuutosten johdosta. Vaikka epäilyt ovat selvitysten jälkeen osoittautuneet väärinkäsityksiksi, esitetty huolestuneisuus on valiokunnan mielestä ollut ymmärrettävää. Hallituksen esityksen valmistelu ei ole kaikilta osiltaan ollut, ilmeisesti monien vireillä olevien suurten uudistusten takia, riittävän huolellista.

Valiokunta esittää lakiehdotuksista seuraavaa:

1. Laki kuulovammaisten ja näkövammaisten ammattikouluista annetun lain muuttamisesta (Laki vammaisten ammattikouluista)

Kehitysvammaisten ammatillisten oppilaitosten siirto opetushallinnon alaisuuteen on tarkoituksenmukaista sekä eri hallinnonalojen välisen tehtävänjaon selkiyttämisen että vammaisten ammatillisen koulutuksen kehittämisen kannalta.

Koulutuksen sisällön osalta valiokunta korostaa hallituksen esityksen perusteluissa lausuttuja periaatteita: Kehitysvammaisten koulutus on osa

keskiasteen koulutusta, mutta opetusta ei tässä vaiheessa sidota tiukasti ammatillisen keskiasteen koulunuudistukseen, vaan koulutusammattaja, koulutuspiituuksia ja opetussuunnitelmia voidaan muuttaa ja kehittää kehitysvammaisille soveltuviksi. Lisäksi vammaisille annetaan kehitysvamman edellyttämää valmentavaa ja sopeuttavaa koulutusta.

Kuulovammaisten ja näkövammaisten ammatilliseen opetukseen ja sen kehittämiseen ehdotettu lainmuutos ei vaikuta millään tavalla. Erityisesti on huomattava, että lain 3 §, jonka mukaan opetus, oppikirjat ja muut koulutarvikkeet, majoitus oppilaskodissa ja ateriat, terveydenhuolto, lääkärinhoito ja lääkkeet sekä henkilökohtaiset työvarusteet ovat koulujen oppilaille maksuttomat, säilyy ennallaan. Säännös koskee lainmuutoksen jälkeen myös kehitysvammaisia oppilaita.

Hallituksen esityksen perusteluiden mukaan nyt puheena olevasta uudistuksesta aiheutuvat tehtävät voidaan hoitaa ammattikasvatushallituksen nykyisellä henkilöstöllä. Kuitenkin muun muassa keskiasteen koulunuudistuksen toimeenpano sekä ammattioppilaitosten rahoituslain voimaantulo vuoden 1986 alusta ovat aiheuttaneet ammattikasvatushallitukseen melkoisen työpaineen. Vammaisten ammattikoulutuksen erityislaadun ja -ongelmien asianmukaiseksi hoitamiseksi on valiokunnan mielestä tarpeellista palkata erityisopetukseen perehtynyt henkilö ammattikasvatushallitukseen joko perustamalla uusi vakanssi tai siirtämällä sellainen sosiaalishallituksesta ammattikasvatushallitukseen.

Valiokunta pitää tärkeänä, että vammaisten ammattikoulutusmahdollisuuksista tiedotetaan tehokkaasti.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että ruotsinkielisten vammaisten ammatillinen opetus on kokonaan järjestämättä. Valiokunnan mielestä myös näiden oppilaiden asianmukaisesta koulutuksesta on huolehdittava.

2. Laki ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Laki ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta, joka on säädetty vuonna 1983, tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1986. Lakia ja sen vaikutuksia ei näin ollen vielä tunneta käytännössä.

Lain eräs keskeinen periaate on, että oppilaan kotikunta on velvollinen osallistumaan ammatil-

listen oppilaitosten rahoitukseen. Kuntien korvausperusteena ovat valtion kaikkien ammatillisten oppilaitosten keskimääräiset oppilaskohtaiset kustannukset. Kunnan maksuosuus taas määräytyy kunnan kantokykylokan mukaan.

Oppilaan kotikunnan lakisääteinen maksuosuus jokaisesta oppilaasta, olipa hän terve tai vammainen, on saman suuruinen. Maksu suoritetaan valtiolle eikä oppilaitokselle.

Kunnalla ei ole oikeutta vaikuttaa siihen, mihin ammatilliseen oppilaitokseen oppilas hakeutuu. Tämän ratkaisee oppilas ja hänen perheensä.

Edellä sanotun perusteella sillä, että vammaisten oppilaitos kuuluu rahoituslain piiriin, ei voi olla vaikutusta oppilaitoksen oppilasmääriin eikä se vaikeuta vammaisten oppilaiden ja heidän perheidensä asemaa. Valtio vastaa oppilaitoksen kaikista menoista ja opetus on, kuten jo edellä on todettu, oppilaalle ilmaista.

Siltä varalta, että uusi rahoituslainsäädäntö ei toimi tarkoitetulla tavalla, eduskunta on hyväksynyt lainsäädännön vuoden 1982 valtiopäivillä, sivistysvaliokunnan mietintöön n:o 19/1982 vp. yhtyen, lausunut toivomuksen, että hallitus seuraa kiinteästi uuden järjestelmän toimivuutta ottaen erityisesti huomioon valtion ja kuntien kustannustenjakoon kohdistuvat vaikutukset ja antaa havainnoistaan selvityksen eduskunnalle kahden vuoden kuluessa uuden lainsäädännön voimaantulosta. Samalla eduskunta edellytti myös, että hallitus ryhtyy viivyttämättä tarpeellisiin toimenpiteisiin lainsäädännön tarkistamiseksi, mikäli saatujen selvitysten perusteella voidaan todeta, että lain tavoitteet valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon suhteen eivät ole toteutuneet. Tässä yhteydessä sivistysvaliokunta uudistaa aikaisemmat kannanotonsa.

Kun hallituksen esityksen perusteluissa mainittu lait valtion askartelunohjaajaopistosta annettua lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta on annettu 15 päivänä marraskuuta 1985, valiokunta ehdottaa näistä johtuvien muutosten tekemistä rahoituslain 1 §:ään ja johtolauseeseen.

Edellä olevan perusteella valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana ja toinen lakiehdotus näin kuuluvana:

2.

Laki

ammattillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta 3 päivänä kesäkuuta 1983 annetun lain (poist.) 1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 15 päivänä marraskuuta 1985 annetussa laissa (867/85), näin kuuluvaksi:

1 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan ammatillisiin oppilaitoksiin, joita tarkoitetaan ammattioppilaitoksista annetussa laissa (184/58), teknillisistä oppilaitoksista annetussa laissa (153/39), kunnallisista ja yksityisistä kauppäoppilaitoksista annetussa laissa (234/70), merenkulkuoppilaitoksista annetussa laissa (397/75), maatalous-, kotitalous- ja kotiteollisuusoppilaitoksista annetussa laissa (62/62), valtion askarteluohjaajaopistosta annetussa lais-

sa (245/65), metsäoppilaitoksista annetussa laissa (141/64), sairaanhoitotoimen harjoittajien ja muun vastaavanlaisen henkilöstön kouluttamisesta annetussa laissa (598/67), kodinhoitajien ja muun sosiaalihuoltoalan henkilöstön ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (270/66) ja vammaisten ammattikouluista annetussa laissa (/).

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 29 päivänä marraskuuta 1985

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Astala, varapuheenjohtaja Holvitie, jäsenet Ala-Kapee, von Bell, Eskelinen, Isohookana-Asunmaa, Jaa-

konsaari, Pohjanoksa, Riihijärvi, Ronkainen, Roos, Tiuri ja Vihriälä sekä varajäsenet Siitonen (osittain) ja Toiviainen.

Vastalause

Hallituksen esityksessä ei vammaisen lapsen ja hänen perheensä kannalta tapahdu olennaisia parannuksia tai muutoksia, kuten olemme toivoneet. Pelkoja ja epäselvyyksiä sen sijaan on aiheuttanut laissa mainittujen kehitysvammaisten erityishuollon toimintayksikköjen siirto sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta opetusministeriön hallinnonalalle ammattikasvatushallituksen johdon ja valvonnan alaisuuteen.

Hallinnonalasiirron lisäksi ainoana muutokseksi hallituksen esitykseen liittyvä rahoituslaki lisää kuntien kustannuksia ja muuttaa valtion ja kuntien välistä kustannustenjakoa. Tarkasteltavana

oleva lakiehdotus yhdessä valtion askarteluohjaajaopistoa koskevan lakiehdotuksen kanssa siirtävät kustannuksia valtiolta kunnille yli 5 miljoonaa markkaa vuodessa siinä vaiheessa, kun vaikutukset ovat täysimääräisiä.

Lasten kotikuntien osallistumisesta valtion kuuloammaisten ja näkövammaisten sekä erityisammattikoulujen kustannuksiin on perusteltu järjestelmän puhtaudella. Ammatillisen koulutuksen rahoitussäännöksiä on valmisteltu vuodesta 1980 lukien ja viimeksi muutoksia on käsitelty eduskunnassa alkukesästä. Vammaisten koulutuksen kustannustenjaon muuttamiseen valtion ja kun-

tien välillä ei kuitenkaan missään vaiheessa ole puututtu. Päinvastoin hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi (HE n:o 191/1982 vp.) todetaan, että vammaisten ammattikoulut ja niiden aiheuttamat kustannukset jäävät edelleen valtion yksin vastattaviksi.

Kotikuntien korvaus valtion omistamissa ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista lasketaan kaikkien valtion oppilaitosten käyttökustannusten keskiarvona. Vammaisten ammatillisen koulutuksen mukaantulo tähän järjestelmään korottaa kaikkien niiden kuntien korvausperusteita, joilla on lapsia valtion omistamissa ammatillisissa oppilaitoksissa. Myös nyt käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen perusteluissa tunnustetaan, että kuntien kustannukset tulevat huomattavasti nousemaan entisestään.

Kotikuntien korvausvelvollisuuden laajentami-

nen valtion vammaisten oppilaitoksiin voitaisiin toteuttaa myös kuntien kannalta oikeudenmukaisella tavalla. Kustannusten lisäys voidaan kompensoida täysimääräisenä kunnille siten, että vastaavalla summalla alennetaan korvausten oppilasta kohti laskettavaa määrää.

Varsin hämmästyttävänä on pidettävä myös sitä, että vammaisten yleissivistävä koulutus ja ammatillinen koulutus asetetaan valtion rahoituksen osalta toisistaan poikkeavaan asemaan. Yleissivistävässä koulutuksessa sovelletaan muista poiketen korkeampaa valtion rahoitusasteikkoa ja vastaavasti kotikunnan korvaus valtion omistamassa oppilaitoksessa opiskelevasta muodostuu kevyemmäksi.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että toinen lakiehdotus hylättäisiin.

Helsingissä 29 päivänä marraskuuta 1985

Tapio Holvitie
Seppo Toiviainen

Heli Astala
Olavi Ronkainen
Eva-Riitta Siitonen

Aino Pohjanoksa
Martti Tiuri